

Eigenzinnig met zijn allen

(1) Een helmplicht voor gewone fietsers: in Duitsland geeft het thema nu vanwege een letselschadezaak aanleiding tot een serieuze discussie.

5 Nederlanders reageren dan, vanzelfsprekend, geamuseerd. Een Brit, een Fransman, of wie zijn hoofd op de fiets ook maar beschermt, in Nederland kan hij gepaste hoon verwachten: een helm
10 is niet nodig, zeker niet voor ons, want wij kunnen fietsen. Wat is er aan de hand? Zijn wij Nederlanders zulke waaghalzen?

(2) Een jaar of twintig geleden gingen
15 in Nederland ook stemmen op voor de invoering van de helmplicht. Deskundigen voorzagen massale weerstand tegen de helm – hoe hip die er ook uit mocht zien. Daarbij verwezen zij naar
20 onze mooie fietspaden, die zo'n helmplicht volkomen overbodig zouden maken, en naar de vrijheidsliefde van de Nederlander, die kennelijk onvereenigbaar werd geacht met een
25 kunststof helm.

(3) Het voornaamste bezwaar klonk door in de reactie van kinderen die aan een proef met een fietshelm hadden deelgenomen: ze waren bang ermee
30 voor joker te lopen. Met de uitvoering of de kleurstelling van het ding had dat niets te maken, maar des te meer met de overweging dat zij als helmdrager tot een minderheid hadden behoord.

35 Dat wil de vrijheidsminnende individualist waarvoor de Nederlander doorgaat, graag voorkomen. Individualisme is prima, maar dan wel in groepsverband – binnen een veilige bandbreedte van conventies, zoals ook
40 motorrijders in het weekeinde de vrijheid doorgaans in colonne vieren.

Voor hen staat de helm daarmee overigens niet op gespannen voet.

45 Integendeel, die is een deel van hun groepsidentiteit.

(4) Er is op die vermeende Nederlandse vrijheidsliefde wel iets af te dingen: de acceptatie van overheidsvoorschriften die inbreuk maken op de
50 keuzevrijheid van het individu is afhankelijk van het oordeel van de groep. De invoering van de helmplicht voor bromfietzers, in 1975, riep bijvoorbeeld
55 aanvankelijk ook enige weerstand op bij de blijde vrije rijder. Die duurde totdat de modegevoeligheid van die blijde rijder het aflegde tegen een hoger gebod: dat van het lijfsbehoud.

60 De helmplicht leidde immers evident tot minder verkeersdoden.

(5) De helm was in een mum van tijd een geaccepteerd verschijnsel, net als de Bob¹⁾ achter het stuur en de autogordel op de achterbank. De rituele
65 weerstand die deze eerst opriepen, legde het spoedig af tegen gezond eigenbelang. Dat liep synchroon met het overheidsbelang en het collectief
70 belang.

(6) Dat is natuurlijk ook het geval bij het rookverbod in de horeca en het alcoholverbod voor jongeren onder de
75 achttien jaar, al is hier het gezamenlijk belang minder evident. De schade die roken en overmatig alcoholgebruik teweegbrengen, wordt pas op termijn zichtbaar. Gebruikers nemen welbewust een risico – dat ze beheersbaar
80 achten. En, wat belangrijker is, roken en drinken zijn bepalend voor een groepsidentiteit. Ze zijn onlosmakelijk verbonden met collectief plezier, of wat daarvoor doorgaat. Zo moest in mijn

85 woonplaats Haarlem een feest voor de
bovenbouw van de middelbare school
worden afgelast vanwege het alcohol-
verbod voor jongeren. Geen alcohol,
geen feest. Zolang innemers de
90 behoefte voelen op te snijden over de
houten kop na een avondje stappen en
zolang roken sociaal prestigie verschaft,
zal dit consumptiepatroon moeilijk te
doorbreken zijn.

95 **(7)** Temeer daar dat doorbreken op
voorspraak van een overheid gebeurt.
Als de overheid zich met de geneugten
van de burger gaat bemoeien, vervalt
de laatste al snel in de contramane. Dat
100 heeft de Nederlander het imago van
eigenzinnigheid verschaft. Hij verzette
zich in 1886 tegen het voornemen van
de overheid een einde te maken aan
het palingtrekken, een volksvermaak
105 waartegen de goede smaak van de
elite zich verzette. Bij dat oproer vielen
26 doden. En hij maakt vandaag de
dag zelf wel uit of hij zich iets aantrekt
van een rood voetgangerslicht of van
110 het bordje 'verboden het gras te
betreden'.

(8) Met deze trek onderscheiden we
ons inderdaad wel wat van de Duitsers.
Daarvan was Theobald von Bethmann
115 Hollweg, rijkskanselier tijdens de
Eerste Wereldoorlog, zich terdege
bewust. In september 1914 ontvouwde
hij plannen voor een soort Europese
Unie waarvan ook Nederland deel zou
120 moeten uitmaken. Dit arrangement zou
'met het oog op de bijzondere aard van
de Nederlanders gespeend moeten zijn
van ieder gevoel van dwang', schreef
hij. Tegenwoordig staan die ongezeg-
125 lijke Nederlanders te boek als *locker*²⁾,
een positieve kwalificatie van Duitsers
die zelf menen te veel aan het lijntje te
lopen. Inderdaad respecteren ze 's
winters zelfs in het recalcitrante Berlijn
130 het verbod om op bevroren opper-
vlaktewateren te schaatsen, ook al is

de ijsvloer een halve meter dik. Op
plaatsen die voor deze liefhebberij zijn
opengesteld, schaatsen ze in groeps-
135 verband – mét een valhelm op. Voor
hen getuigt de neiging van Neder-
landers om na een paar nachten
matige vorst het krakende ijs met
priemen te betreden van een ware
140 doodsverachting.

(9) De weerspanning van de
Nederlanders is echter heel betrek-
kelijk. Een zekere mate van onge-
hoorzaamheid is vooral cool – al zou
145 niet iedereen het zo wensen te
noemen. Maar daarin overdrijven we in
de regel ook weer niet: het lijntje met
de overheid moet niet breken. Uiteinde-
lijk zijn we aan een zekere consensus
150 gehecht. En we mopperen graag over
de overheid omdat we ook iets van
haar verwachten. Sterker, we verwach-
ten meer van de overheid dan ooit
tevorens. Vroeger hoefde de overheid
155 ons niet te beteugelen omdat de
meesten van ons dat zelf wel deden,
maar nu leven we, in de woorden van
de criminoloog Hans Boutellier, in 'een
samenleving met een hoog niveau van
160 normoverschrijding, een relatief on-
machtige nationale overheid en een
afname van civiele samenhang'.

(10) De burger eist maximale vrijheid,
maar ook optimale bescherming tegen
165 de risico's die zijn vitaliteit met zich
meebrengt. 'Veiligheidsutopie', noemt
Boutellier deze paradox in zijn gelijk-
namige boek. Die heeft vele ver-
schijningsvormen: het elastiek van de
170 bungeejumper op het omslag van
Boutelliers boek dat de betrokkene
voor een dodelijke val behoedt, stop-
lichten, eenrichtingsborden, flitspalen,
bromfietshelmen, veiligheidsriemen en,
175 in de nabije toekomst, fietshelmen,
want die zullen zeker gemeengoed
worden zodra het 'mag' van de groep.
Zo raar als het was voor de kinderen

van twintig jaar geleden, zo veel
180 gebruikelijker is het nu al voor de
kleintjes – net als voor racefietsers
trouwens. Als het aantal dodelijke

fietsongelukken daar aanleiding toe
geeft en als we niet langer het idee
185 hebben met zo'n ding voor joker te
lopen, hebben wij een helm op.

*naar: Sander van Walsum
uit: de Volkskrant, 21 juni 2014*

Sander van Walsum is journalist.

noot 1 De Bob is de persoon die geen alcohol drinkt als hij nog moet rijden. Die blijft nuchter en kan daarom zijn vrienden veilig thuisbrengen met de auto.

noot 2 *locker* (Duits): los, vrij

Tekst 2 Eigenzinnig met zijn allen

- 1p **18** Welke van onderstaande uitspraken past het best bij alinea 1 van de tekst 'Eigenzinnig met zijn allen'?

Alinea 1

- A bevat een anekdote als introductie van het onderwerp van de tekst.
- B formuleert de probleemstelling van de tekst.
- C geeft een verklaring van de titel van de tekst.
- D noemt de aanleiding voor het schrijven van de tekst.

- 1p **19** De titel van de tekst is 'Eigenzinnig met zijn allen'. Citeer uit alinea 3 het zinsgedeelte dat de betekenis van de titel het best weergeeft.

In de alinea's 2 tot en met 5 worden drie redenen genoemd die de fietsende Nederlander kan hebben om geen helm te willen dragen.

- 2p **20** Noem deze drie redenen.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

In de alinea's 2 tot en met 5 worden twee voorwaarden uitgelegd waaraan moet zijn voldaan, opdat de fietsende Nederlander wel een helm zal opzetten.

- 2p 21 Noem deze twee voorwaarden.
Gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

Volgens alinea 6 zijn het rookverbod in de horeca en het alcoholverbod voor jongeren onder de achttien jaar nog niet succesvol.

- 2p 22 Welke twee redenen noemt de tekst voor het feit dat die verboden niet in alle opzichten succesvol zijn?
Baseer je antwoord op de alinea's 2 tot en met 6.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 20 woorden.

'Sterker, we verwachten meer van de overheid dan ooit tevoren.'
(regels 152-154)

- 1p 23 Waarom vinden burgers het volgens de tekst 'Eigenzinnig met zijn allen' nu nog belangrijker dan vroeger dat de overheid ons beschermt?
A De burgers nemen zelf steeds meer risico's.
B De overheid heeft als enige de mogelijkheden om bescherming te bieden.
C De samenleving wordt steeds gevaarlijker.
D Het sociale vangnet van burgers dat bescherming bood, bestaat niet meer.

"'Veiligheidsutopie", noemt Boutellier deze paradox in zijn gelijknamige boek.' (regels 166-168)

- 3p 24 Leg uit wat de genoemde paradox in de houding van de Nederlanders ten opzichte van de overheid inhoudt.
Baseer je antwoord op de alinea's 9 en 10.
Geef antwoord in een of meer volledige zinnen en gebruik voor je antwoord niet meer dan 25 woorden.

In de tekst 'Eigenzinnig met zijn allen' staat een alinea waarvan de informatie zonder meer weggelaten kan worden in een samenvatting van de tekst, zonder de informatiewaarde van de tekst tekort te doen.

- 1p 25 Welke alinea is dat?

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.